DE REIZENDE TENTOONSTELLING

Deze tentoonstelling gaat over Molukkers die in 1951 per boot naar Nederland kwamen als gevolg van de Soevereiniteitsoverdracht van Nederland aan de Verenigde Staten van Indonesië. Het huidige Indonesië was als Nederlandse kolonie ruim 350 jaar lang onder Nederlands bewind. Deze tentoonstelling maakt zichtbaar wat het nederlandse koloniale verleden precies was en hoe dit verleden doorwerkt in het heden.

Wat betreft het waarom van de aanwezigheid van Molukkers in Nederland, is het antwoord eenvoudig. Nederland en de Molukkers hebben een lange gedeelde geschiedenis, die de relatie tussen Nederland en de Molukkers nog steeds beïnvloedt. Steeds meer lijkt het besef door te dringen dat het een gemeenschappelijk verleden is dat aandacht verdient. Net zoals de Nederlandse geschiedenis belangrijk is voor de inwoners van Nederland, is de geschiedenis van andere bevolkingsgroepen voor hen ook belangrijk. De Molukkers hebben een uitzonderlijk verhaal wat hen, maar ook de Nederlanders, heeft bepaald. Hoe meer we op de hoogte zijn van deze verschillende ervaringen en verhalen in Nederland, hoe rijker de wereld om ons heen wordt.

Met 'nieuwe ogen' kijkt de samenleving naar het Nederlands koloniaal verleden. De meningen zijn verdeeld, maar de perspectieven verschuiven. In de huidige maatschappelijke discussie is aandacht voor de betekenis en de gevoeligheden van kolonialisme. Vandaar deze tentoonstelling en de lessen die erbij zijn ontwikkeld.

CURRICULUM EN DOELEN

De tentoonstelling en de lessen sluiten aan bij de volgende kenmerkende aspecten van het vak geschiedenis:

- Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van de wereldeconomie
- De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie
- Uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden trans-Atlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme
- Vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme
- De dekolonisatie maakte een eind aan de westerse hegemonie in de wereld
- De ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen

Het doel van deze lessen is om leerlingen:

- bewust te maken van de gemeenschappelijke geschiedenis van Molukkers en Nederlanders
- te vertellen wat deze gemeenschappelijke geschiedenis heeft gedaan met de Molukkers

LESOPBOUW

De les bestaat uit drie delen:

1. Startactiviteit in de klas (20 minuten)
2. Tentoonstellingsbezoek (60-90 minuten)
3. Verwerking in de klas aan de hand van werkbladen en een nabespreking (60-90 minuten)

BENODIGDHEDEN

- Digibord voor het tonen van de startpresentatie
- Geprinte werkbladen, voor elke leerling één
- Optioneel een potje kruidnagels of nootmuskaat
- Kleurpotloden en tekenpapier

VOORBEREIDING

- Print de werkbladen.
- Bekijk de startpresentatie, de werkbladen en lees deze handleiding door.
- Bedenk vooraf of de leerlingen zelf groepjes gaan samenstellen en een onderwerp voor de opdracht kiezen of dat u een indeling maakt.
- Extra keuze: mocht u vinden dat de opdrachten *Spoken word performance* en/of het maken van een infographic niet helemaal aansluiten bij uw leerlingen, kijk dan eens naar de opdracht ‘Een reisverslag maken’. Deze opdracht is ontwikkeld voor de bovenbouw van het primair onderwijs en sluit wellicht beter aan.

INTEGRATIE MET ANDERE VAKKEN

Samenwerking met docent(en) Nederlands en of tekenen en drama kan een waardevolle aanvulling zijn. Tijdens de lessen Nederlands en of tekenen en drama kan aan dit project verder gewerkt worden en verdieping worden aangebracht.

a. Bij Nederlands over stijlkenmerken zoals: metafoor, alliteratie, rijm, ritme, metrum.

b. Bij drama over houding, stemgebruik, intonatie en gebaren die de performance ondersteunen en versterken.

c. Bij tekenen over kleurengebruik, symbolen, verhoudingen en typografie.

LESBESCHRIJVING

STARTACTIVITEIT

◆ **Duur: 20 minuten**

Vertel de klas dat ze naar de tentoonstelling In 2 werelden | Molukkers in Nederland gaan.

Open de online startpresentatie op het digibord. Hierop staat onder andere een link naar het filmpje (https://youtu.be/H6XZdcKa5ZM) van spoken word artist Amara van der Elst die zij gaf op 4 mei 2021. Klik de videolink aan en bekijk samen het filmpje. Bekijk eventueel ook de spoken word van de Molukse artist Jooz: https://www.youtube.com/watch?v=jBY9zJ8i5QY. Meer informatie over Jooz: www.joozmaghetweten.nl en instagram.com/mcjooz.

Vertel na het kijken van de video het volgende en wijs aan op de kaart:
Amara's voorouders komen uit Indonesië, een voormalige kolonie van Nederland waar ook de eilandengroep Molukken onderdeel van is. Maar er is iets geks aan de hand met de wereldkaarten die wij kennen. De wereld is een bol die we voor de kaart plat hebben geprobeerd te maken. Om alles een beetje normaal op de kaart te krijgen hebben de makers destijds 'gesjoemeld' met de weergave van de grootte van verschillende onderdelen. Landen (en werelddelen) die hierdoor te klein zijn weergegeven worden zo (onbewust) onbelangrijker gemaakt dan andere landen. Terwijl dat dus niet klopt. Als je de kaart van Indonesië op die van Europa legt zie je de werkelijke grootte goed. Had je verwacht dat Indonesië zo groot zou zijn? Wat als de Molukkers toen begrepen zouden hebben hoe veel malen groter hun land was dan dat van de Nederlanders?

Vertel en wijs aan op de tijdbalk:

Vanaf de 16e eeuw vechten de Nederlanders tegen onder andere de Engelsen en Portugezen om de Indische eilandengroep. Deze landen willen allemaal als enige het recht op de handel in dure (en dus waardevolle) specerijen als kruidnagel en nootmuskaat. Kruidnagel en nootmuskaat groeien oorspronkelijk alleen op de eilandengroep de Molukken. Kijk samen naar de kaart en wijs de Molukken aan. De Nederlanders bieden zich bij de heersers (Arabieren) van de eilanden aan als bondgenoot tegen de andere Europeanen. In ruil hiervoor mogen ze in specerijen komen handelen. Veel Molukkers telen deze specerijen, maar worden door de Nederlanders uitgebuit.

In **1816** worden de Nederlanders de baas; de kolonie Nederlands-Indië ontstaat.

Eind 19e eeuw telen landbouwers in India deze specerijen ook, hierdoor daalt de prijs. Daarom gaan veel Molukkers werken voor het Nederlandse bestuur. Zij gaan aan de slag als ambtenaar, onderwijzer of militair van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL).

1942-1945 Tijdens de Tweede Wereldoorlog vechten Molukkers samen met de Nederlanders tegen de bezetting van de Japanners, die bondgenoten zijn van de Duitsers. Na de Tweede Wereldoorlog roepen de vrijheidsstrijders de onafhankelijkheid van Indonesië uit. Nederland wil haar kolonie niet kwijt en voert vier jaar oorlog tegen de onafhankelijkheidstrijders van Indonesië. Molukkers vechten tijdens deze Onafhankelijkheidsoorlog aan de zijde van Nederland.

In **1949** moet Nederland onder druk van de Internationale Gemeenschap haar kolonie Nederlands-Indië opgeven. Indonesië zal, in overeenkomst met Nederland, een federale staat starten, waarin de Molukken een zekere mate van vrijheid behouden maar ook het recht krijgen om uit deze federale staat te stappen. Al snel blijkt dat de Indonesische president Soekarno aanstuurt op een eenheidsstaat waarbij de Molukken juist een deel van hun vrijheid verliezen en onderdeel zullen worden van Indonesië.

1950 Om deze situatie te voorkomen roept Chris Soumokil, een belangrijke leider op de Molukken, de Republiek der Zuid-Molukken (de Vrije Republiek Maluku Selatan:

RMS) uit tot eigen staat. De Indonesische regering accepteert dit niet en het leger wordt ingezet. Ook verbiedt Indonesië de voormalige Molukse KNIL militairen terug te keren naar de Molukken. Zij zitten dus vast. De militairen krijgen de optie over te stappen naar het Indonesische leger. Een aantal doet dat maar anderen weigeren dit principieel omdat ze bang zijn dat zij zullen worden ingezet tegen hun eigen mensen.

1951 De Nederlandse regering en Molukse organisaties in Nederland besluiten om de militairen en hun gezinnen tijdelijk naar Nederland over te brengen en daar op zoek te gaan naar een oplossing. Maar dat tijdelijk is niet tijdelijk. De Molukkers kunnen niet terug.

Vertel ook: In de tentoonstelling staat de tifa trommel. De tifa is een instrument dat gebruikt wordt om boodschappen door te geven en een stem te laten horen die over grote afstanden hoorbaar is. De tifa staat symbool voor een gezin, familie, dorp of dorpsvereniging en is de hartslag van de Molukken. Het instrument wordt veel ingezet bij vieringen en andere samenkomsten. Niet alleen bij dans en zang maar ook tijdens een uitvaart. *Spoken word* sluit dus aan bij de mondelinge vertelkunst van de Molukkers cultuur.

Lees nu samen met de leerlingen de tekst van de *spoken word performance* van Amara. Bespreek met de klas de pijnpunten in deze performance en leg de relatie met de Molukken. Gebruik hierbij het schema op de volgende pagina. In de rechterkolom staan vragen die bij de tekst gesteld kunnen worden. De leerlingen kunnen deze vragen gaan onderzoeken tijdens het bezoek aan de tentoonstelling.

Tekst Amara	Welke relatie is er met de geschiedenis van Nederland en de Molukken? De docent vertelt en vraagt:
waar woorden tekortschieten raakt de waarheid het hardst wat gedaan is zouden we liever vergeten maar niet de lessen die het meebracht want waar de een niet weet kan de ander aanvullen waar we nooit geweten is soms het schadelijkst soms willen we alles maar loslaten maar wanneer we de handen openvouwen zien we niet wat we allemaal op ons rug dragen de rouw zelfs voor onszelf onzichtbaar geworden de wonden ondichtbaar want hoe verzacht je oude pijn met nieuwe woorden? is het 'geleden onder' of 'gestreden voor' wanneer twee verhaallijnen door mijn bloed stromen waar Indo en Nederlander in één lichaam samenkomen wie is dan de sterkste vechter in de kooi? ik leerde half en half maken heel mooi	Nederland heeft nooit excuses gemaakt aan de Molukkers. Dat zijn tekortgeschoten woorden. Welke tekortgeschoten woorden kunnen er in de ze geschiedenis nog meer zijn? Dat kun je onderzoeken op de tentoonstelling. Dit roept de vraag op: waarom zouden we liever willen vergeten? Dat kun je onderzoeken in de tentoonstelling. Welke lessen zijn dat? Wat dragen we op onze rug? En wie is we? Amara heeft voorouders uit Nederlands-Indië en Nederland. Stel de klas de vraag: Ben je dan half? Praat erover met de leerlingen.
er is gevochten en gevallen voor waar ik nu sta ogen nog vochtig in dankbaar bestaan bewust van verleden wijzer in het heden de pijn morgen nog steeds niet volledig verdwenen er zijn wonden onder de huid die niet helen nog honderden ongehoorde verhalen te delen je hoort de echo in de stilte	Wie heeft gevochten, en welke strijd? Welke pijn en welke wonden?
niet wie harder schreeuwt maar stiller denkt niet wie harder schreeuwt maar stil herdenkt	Wat te herdenken?

Vertel de leerlingen dat ze na het bezoeken van de tentoonstelling in groepjes een product gaan maken over het gedeelde verleden van Nederland en de Molukken. Laat de leerlingen voor ze de tentoonstelling bezoeken een keuze maken uit de twee opdrachten:

- *Spoken word performance*, als *spoken word artist* draag je een boodschap, verhaal, anekdote of statement voor aan een publiek. Hierbij gebruik je de kracht van je stem en de verbeelding. Je schrijft en geeft een performance van maximaal twee minuten waarin je het verhaal van een Molukse man, vrouw, jongere of kind vertelt. Daarbij verplaats je je in de opvattingen, waarden en normen van mensen in het verleden.
- Infographic, je bedenkt, ontwerpt en maakt een infographic over één van de thema's uit de tentoonstelling. Een infographic is een informatieve illustratie: een grafische weergave van informatie over een bepaald onderwerp. Je houdt rekening met diversiteit binnen de Molukse gemeenschap, dus hoe was het voor mannen, vrouwen, jongeren en kinderen.

Maak groepjes en laat de leerlingen alvast een product en een onderwerp kiezen zodat ze de juiste informatie kunnen gaan ophalen in de tentoonstelling. Deel ook de werkbladen uit. Die zijn digitaal beschikbaar en kunt u op het digibord tonen om voor te bespreken.

Onderwerpen:

- Strijd - Het goud van het Oosten – Container 1
- Verwarring - Waar ligt mijn toekomst? – Container 2
- Afzondering - Heimwee naar huis – Container 3
- Actie - Geweld vanuit frustratie – Container 4
- Verandering - Behouden van mijn identiteit – Container 5
- Identiteit - Een blik op morgen – Container 6

TENTOONSTELLINGSBEZOEK

◆ **Duur: 60 – 90 minuten**

De leerlingen gaan op onderzoek uit. Laat de leerlingen foto's maken van bronnen in de tentoonstelling en laat ze gegevens noteren die ze kunnen gebruiken bij de uitwerking van hun product.

VERWERKING IN DE KLAS

◆ **Duur: 60 – 90 minuten**

- De leerlingen denken na over de boodschap van hun *Spoken word performance* / het doel van hun infographic en bedenken ze hoe ze de gegevens kunnen weergeven en hun boodschap kunnen verwoorden. Leerlingen die en infographic maken, maken eerst een schets die ze met de docent bespreken en maken vervolgens de definitieve versie.
- De leerlingen werken aan hun eindproduct.
- Hang vervolgens de *Spoken word* teksten en Infographics in de klas en laat de leerlingen elkaars werk bekijken.
- Laat eventueel de *Spoken word* performen door degene die dat willen.
- Hieronder staan een aantal handreikingen om de producten te bespreken.
- Bespreek met de klas de hoogte- en dieptepunten in het Molukse-Nederlandse verleden. Wat was een dieptepunt en waarom? Wat was een hoogtepunt en waarom? Molukkers gebruiken het begrip: rindu pulang wat verlangen naar huis betekent. Wat zou je kunnen doen tegen heimwee? Wat kun je doen als je boos of verdrietig bent? Op deze manier gaan de leerlingen zich inleven in de ander.

BESPREKEN *SPOKEN WORD* TEKSTEN

Spoken word sluit aan bij de orale aspecten van de Molukse cultuur. In container 1 staat een tifa. Dat is een trommel die wordt gebruikt op de Molukken voordat er wat belangrijks wordt verteld. Wanneer leerlingen hun *Spoken word* tekst gaan voordragen, kunnen ze eventueel eerst kort op een trommel slaan.

Er zijn verschillende mogelijkheden om de Spoken word tekst te bespreken:

- Laat de leerlingen hun *Spoken word* teksten onderling uitwisselen. Laat het andere groepje de boodschap van de tekst en het personage van waaruit is geschreven, achterhalen en de *Spoken word* tekst beoordelen aan de hand van de criteria. Wat kan nóg beter?
- Bespreek alle of enkele *Spoken word* teksten klassikaal en laat de klas het onderwerp en de boodschap en het personage van waaruit is geschreven achterhalen. Beoordeel de *Spoken word* tekst aan de hand van de criteria. Wat kan nóg beter?

BEOORDELINGSCRITERIA *SPOKEN WORD*

Het resultaat moet aan de volgende eisen voldoen:

- De *Spoken word* tekst heeft een duidelijk boodschap.
- De *Spoken word* tekst verplaatst zich in een Molukse man, vrouw, jongere of kind.
- De *Spoken word* tekst roept een emotie op.
- De gebaren in de performance versterken de boodschap van de tekst.

BESPREKEN INFOGRAPHICS

Met het maken van een infographic oefenen leerlingen met het selecteren en analyseren van informatie en vatten die visueel samen. De leerlingen bepalen het doel van hun infographic en bedenken hoe ze de gegevens kunnen weergeven. Ze maken een schets die ze met de docent bespreken en maken vervolgens de definitieve versie.

Er zijn verschillende mogelijkheden om de infographics te bespreken:

- Laat de leerlingen hun infographics onderling uitwisselen. Laat het andere groepje het onderwerp en het doel van de infographic achterhalen en de infographic beoordelen aan de hand van de criteria. Wat kan nóg beter?
- Bespreek alle of enkele infographics klassikaal en laat de klas het onderwerp en het doel van de infographic achterhalen. Beoordeel de infographic aan de hand van de criteria. Wat kan nóg beter?

BEOORDELINGSCRITERIA INFOGRAPHIC

Het resultaat moet aan de volgende eisen voldoen:

- De infographic heeft een korte, krachtige titel.
- De infographic informeert, overtuigt of zet aan tot bepaald gedrag.
- De vormgeving van de infographic is duidelijk en/of origineel.
- De gegevens in de infographic versterken de boodschap in de titel.

Disclaimer: Dit project is (mede) tot stand is gekomen op basis van persoonlijke en/of familiegeschiedenissen.